

Emina Ademović, dipl. prof. biologije
Nastavnički fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

Aldin Boškailo, student
Nastavnički fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

UDK 635.74

Salvia officinalis L. – kadulja

Sažetak

Težnja za novim odvela nas je do zapostavljanja starog, tradicionalnog, često nezamjenjivog iskustva. Ljekovito bilje iz prirode i njegova primjena u terapijske svrhe poznati je od davnina. Nama jako poznata biljka, rasprostranjena u našim krajevima, jeste kadula – *Salvia officinalis* L.

Kadulja, ili žalfija (*Salvia officinalis*) je trajni grm i pripada porodici *Lamiaceae*. Značaj kadulje za ljudsko zdravlje, još od drevnih naroda do danas, veoma je porastao, s obzirom na veliki napredak nauke, a pogotovo u medicini, gdje ima izuzetno značenje. Od nje se najčešće koriste list i grančice, a u nekim slučajevima i cijela biljka. Veoma je bogata eteričnim uljima, raznim vitaminima (vitamin A, C, vitamini B-kompleksa), solima fosforne kiseline i brojnim drugim tvarima i zbog toga nije ni čudo što kadulja ima brojna ljekovita djejestava.

Ključne pojmovi: morfološki izgled, ljekovita svojstva, hemijski sastav, rasprostranjenje.

Uvod

Ljekovitost bilja iz prirode i njegova primjena u terapijske svrhe poznati su od davnina. Još su drevni narodi znali za razna ljekovita svojstva biljaka. Arheološka istraživanja su pokazala da su Vavilonci i Asirci koristili ljekovite biljke, među kojim ima i onih biljaka koje se i danas koriste, kao što su: velebilje (*Atropa bella-donna*), tatula (*Datura stramonium*), lan (*Linum usitatissimum*) i dr. Podaci govore da je 4000 godina p.n.e opisano nekoliko stotina ljekovitih biljaka u Asiriji. Prvi pisani podaci o korištenju ljekovitog bilja u kineskoj medicini potječu od trećeg milenija p.n.e. Imperator Shen Nung upotrebljavao je i napravio zbirku divljeg rastućeg ljekovitog bilja. Smatra se da je on zaslužan za otkriće čaja. Oko 2600 godina p.n.e, u Kini se pojavila knjiga *Nej Czinsa*, gdje je opisano oko 900 vrsta ljekovitog bilja.

Najpoznatiji poznavalac ljekovitog bilja u starom vijeku bio je Grk Pedanius Dioscorides Dioscorid. On je u svojoj knjizi *De materia medica* dao opis oko 600 vrsta ljekovitih biljaka, obraćajući posebnu pažnju na kadulju (*Salvia officinalis*), mrazovac (*Colchicum autumnale*), korijender (*Coriandrum sativum*) i mnoge druge. To djelo prevedeno je na mnoge jezike i više od 15 vijekova je predstavljalo osnovu farmakologije i medicine.

Tokom XIX i XX vijeka, farmaceuti su se bavili proučavanjem biljnih ljekovitih sirovina i značajno doprinijeli boljem poznavanju aktivnih sastojaka u njima, što je veoma važan uslov za njihovu primjenu u terapiji (Gursky, 1985).

Opće karakteristike

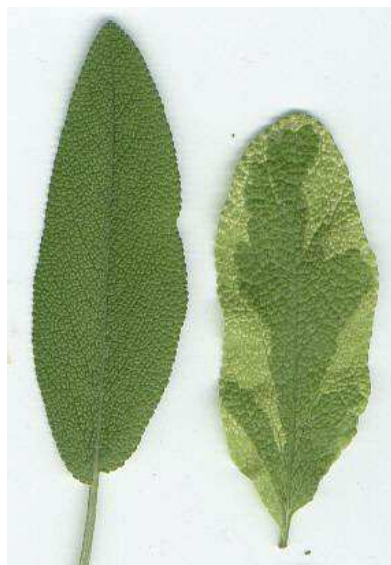
Opis biljke

Pored naziva kadulja i žalfija, u narodu se još zove i bijeli kaloper, divlji kuš, prava kadulja, ljekovita kadulja, slavulja, kalaver, pitomi pelin, džiger-trava.

Kadulja je višegodišnji aromatični sredozemni polugrm čija visina dostiže 30 – 70 cm (nekad i do 90cm), s jako razgranatim korijenom. Donji dijelovi stabljike su drvenasti, a zeljasti jednogodišnji izdanci stabljike su četverobridasti i dlakavi (Slika 1).

Slika 1: Morfološki izgled biljke *Salvia officinalis*

Slika 2: List kadulje

Listovi su naspramno poredani, izduženog jajastog ili eliptičnog oblika, debeli, sa zašiljenim vrhom, krajeva slabo nazubljenih, listovi su na kratkoj peteljci ili sjedeći. Veličina lista je od 2 – 9 cm u dužinu, i od 0,5 – 5 cm u širinu. Lice i naličje lista je dlakavo (Slika 2). Boja listova je srebrenastobijela, zbog dlakavosti. Cvjetovi su bijeli, rozi, ili tamno ljubičasti. Nalaze se na vrhovima stabljike i na bočnim granama, skupljeni u cimozne cvasti koji se sastoje od 5 – 8 pršljenova s po 2 – 3 cvjeta. Vrijeme cvjetanja je V, VI i VII mjesec. Plod je oraščić, smeđe boje, dužine 2 – 3 mm, a širine oko 2 mm. Sjeme je okruglo, tamnosmeđe boje (Saličinović i Tanović, 2006).

Porijeklo i rasprostranjenost

Kadulja je porijeklom iz sjevernih obala Sredozemnog mora. Uspijeva u cijeloj Evropi, od Engleske i Španije, do Turske, te u Aziji i Americi. Danas postoji veliki broj vrsta, prema nekim autorima i preko 500. Rasprostranjena je i u našoj zemlji, naročito u Hercegovini.

Kadulja raste u mediteranskom području na kamenjarima i zalazi duboko u unutrašnjost kontinentalnog područja. Otporna je na suše, što joj omogućava da opstane na hercegovačkom kršu. Odgovaraju joj svi tipovi zemljišta i ne zahtijeva puno hranljivih materija. Svojim razgranatim i jakim korijenom sprečava eroziju tla, što znači da se prilikom sabiranja ne smije čupati s korijenom, jer se na taj način ogoljuje krš; ona je osnova za pošumljavanje (Bešlija, 1997).

Značaj kadulje kroz istoriju

Stari Grci su je upotrebljavali zbog različitih ljekovitih svojstava, prvenstveno su se njome koristili protiv zmijskog otrova i za održavanje duhovne svježine. Rimljani su je zvali *herba sacra* – sveta trava; koristili su je u tretmanu neplodnosti, jer snažno djeluje na ženske spolne organe, te otklanja sklonost pobačaju. Još se i danas pamti stara rimska izreka: “Zaprijeti li smrt, po kadulju u vrt!” U srednjem vijeku imala je veliki značaj, jer se smatrala sredstvom za produženje života i protjerivanje zloduha. Osim toga, upotrebljavala se i za liječenje kolere, epilepsije i brojnih drugih bolesti. Danas se kod nas ona uglavnom skuplja, dok u Rusiji, SAD-u i Italiji postoje njene plantaže (Gursky, 1985).

Dio biljke koji se koristi

Beru se mladi ogranaci i listovi, nešto prije cvatnje, suše se brzo i pažljivo u sjeni. Često se beru i vršni dijelovi biljke. Bere se u toku mjeseca juna i jula.

Hemijski sastav

Kadulja sadrži vitamine A i C, vitamine B-kompleksa, eterično ulje, salviol, salven, tanin, gorke tvari (pikrosalvin), bjelančevine, škrob, kalcijev oksid, soli fosforne kiseline, kalijeve i kalcijeve soli i ljepljive pobilje neistražene tvari.

U nadzemnom djelu biljke ima 1 – 2,5 % eteričnog ulja, i to najviše u listu. Glavni sastavni dijelovi su: tujon (40 – 60 %), koji djeluje antiseptično, cineol (12 – 15 %), kamfor (8 %), borneol (5 – 7 %) i pinen.

Eterično ulje dobiva se destilacijom pomoću vodene pare iz osušenih zeljastih dijelova. To je bistra, žućkasto-zelenkasta tečnost, aromatičnog mirisa i okusa. Svjetski poznata i najcjenjenija je dalmatinska kadulja zbog velikog sadržaja eteričnog ulja (35 – 60%), koji joj daje snažan i karakterističan miris.

Djelovanje

Sam naziv ove biljke upućuje nas da je veoma ljekovita - naime, njeno ime potječe od latinske riječi “salvare“ što znači “biti dobrog zdravlja“ i “biti spašen“. Kadulja ima, prije svega, antibakterijsko, fungicidno, virustatično i antiseptičko djelovanje. Nova istraživanja proučavaju njeno antidijabetičko djelovanje. Laboratorijske studije su pokazale da kadulja poboljšava djelovanje inzulina. U narodnoj medicini od nje pravimo čaj koji je odličan za ispiranje grla i ždrijela (antiseptično djelovanje), odlično je sredstvo protiv kašlja (utjecaj tanina na sluznicu), kao i za reguliranje znojenja, a pomaže i pri liječenju drugih bolesti, kao trbušnog tifusa, živčane rastrojenosti, upale jetre, želuca, crijeva, žuči i urinarnog trakta, gripe, trbušnog tifusa, reuma, i dr. Također, ima zapaženo djelovanje pri zarastanju gnojnih rana, čišćenju krvi i izlučivanju sluzi iz organa za disanje i želuca.

Kod dugotrajnog uzimanja i predoziranjem mogu se javiti epileptički grčevi, tahikardija, osjećaj vrućine i vrtoglavice. Za vrijeme trudnoće, nije preporučeno uzimanje eteričnog ulja kadulje (Bešlija, 2004).

Primjena kadulje u industriji

Osim brojnih ljekovitih dještava, kadulja ima veliku ulogu i u industriji. U mesnoj industriji upotrebljavaju samljevenu kadulju ili njeno eterično ulje kao dodatak mesnim preparatima zbog arome i antioksidativnih sastojaka koji imaju značajnu ulogu pri sprečavanju užeglosti. U kozmetičkoj industriji ima posebno mjesto, jer se dodaje njeno eterično ulje skoro svim pastama za zube, vodicama za usta i brojnim sapunima (Tanović, 2004). Eterično ulje kadulje našlo je svoju primjenu i u brojnim bezalkoholnim pićima, bombonama i žvakaćom gumama. Veoma je cijenjena i kao začim.

Zaključak

Ljekovita svojstva biljaka iz prirode su poznata od davnina. Vratimo se tradiciji i prirodi koja nam toliko pruža, ljekobilje koje nam je nadohvat ruke. U Hercegovini se nalazi veliki broj ljekovitih biljaka, među kojim je i *Salvia officinalis* L. – kadulja.

Kadulja je stoljećima jedna od vrlo cijenjenih biljaka u narodnoj medicini, gdje i danas zauzima značajno mjesto. Od nje se najčešće koriste list i mlade grančice, a može se koristiti i cijela biljka. Osim toga, ona je medonosna biljka. Med od kadulje je na veoma visokoj cijeni, a ima i veliku primjenu u industriji.

Literatura

1. Bešlija, S (2004): *Ljekovito bilje Bosne i Hercegovine, branje i upotreba*. ARKA Press, Sarajevo.
2. Bešlija S (1997): *Ljekovito bilje, šumski plodovi i gljive*, Zadrugar, Sarajevo.
3. Gursky Z. (1985): *Zlatna knjiga ljekovitog bilja*. Vjesnik, Zagreb.
4. Saličinović, A., Tanović, N (2006): *Atlas ljekovitog bilja i gljiva Bosne i Hercegovine*. Bemust, Sarajevo.
5. Tanović, N (2004): *Ljekovitim biljem i ishranom do zdravlja*. Etix, Tuzla.